

Kültür – Toplum. (Ed. David Crowley- Paul Heyer). (Çev. Berkay Ersöz). Siyasal Kitabevi. 208-217.

Sinclair, Upton (1975). **Şikago Mezbahaları.** (Çev. Güher Kurttekin). May Yayınları.

Tanrısal, Meldan (1988). “New Journalism And The Nonfiction Novel: Creating Art Through Facts”, **Doctorate Of Philosophy in American Studies.** Ankara: Hacettepe University.

Tanrısal, Meldan (1990). “1960’lar ve Yeni Gazeteciliğin Gelişimi”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.** Cilt 7/ Sayı 1-2/ Kasım 1990. 179-186.

Ward, H. Hiley (1997). **Mainstreams of American Media History A Narrative and Intellectual History.** Allynand Bacon.

BİR ‘ÖTEKİ’ OLARAK MÜLTECİLER: SURIYELİ MÜLTECİLERİN ANAAKIM VE ALTERNATİF MEDYADA TEMSİLİ

Fulya ŞEN*

ÖZET

Bu çalışma, toplumda ‘ötekilik’ bağlamında konumlandırılan Suriyeli mültecilerin anaakım ve alternatif haber medyasında nasıl temsil edildiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, anaakım medyanın egemen sınıfın değerlerinin baskısı altında olması nedeniyle Suriye’deki mülteci trajedisinin arkasındaki ekonomik ve siyasi gerçekleri göz ardı ettiği varsayılmış ve haber medyasında Suriyeli mültecilerle ilgili basmakalıp anlatılar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Anaakım Medya, Alternatif Medya, Temsil.

REFUGEES as an ‘OTHER’: MEDIA REPRESENTATIONS OF SYRIAN REFUGEES in MAINSTREAM AND ALTERNATIVE MEDIA

ABSTRACT

This study aims to reveal how Syrian refugees who are positioned in the context of ‘otherness’ in the society are represented in the mainstream and alternative news media. In this article, we will focus on the media narratives on “refugee/migrant crisis”, media depictions of refugees, asylum seekers, immigrant and migrant communities and attempt to reveal how media represents this humanitarian crisis in the context of mainstream and alternative news media. In general, mainstream media is under pressure of the values of ruling class. Therefore, under this study, it will be assumed that the mainstream will ignore the economic and political realities behind of Syrian refugee tragedy. We will examine the stereotypes and narratives in the news texts of Turkish newspapers using content analysis method.

Keywords: Syrian Refugees, Mainstream Media, Alternative Media, Representation.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Elazığ: fulyasen@frat.edu.tr.

GİRİŞ

Belirli koşullara bağlı olarak yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan kişi ya da gruplar, farklı ülkelere iltica ederek yaşam koşullarını garanti altına alma düşüncesindedir. Mülteci olarak adlandırılan bu göçmenler, sığındıkları ülkeler tarafından gözetim altında tutulma ve belirli mekânlarda ikamet etme şartlarıyla kabul edilmektedir. Mülteci kavramı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin ilk maddesinde, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba bağlılığı ya da sistem karşıtı bir siyasi oluşumun parçası olması nedeniyle takibata uğrayacağından korktuğu için vatan-daşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden faydalanamayan veya korkudan dolayı faydalanmak istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa ülkesine geri dönemeyen ya da korktuğu için geri dönmek istemeyen yabancıları tanımlamak için kullanılmıştır (Başak, 2011: 21). Bu yabancıların ortak özelliği, eklemlendikleri toplumsal yapılar açısından bozucu bir tehlike unsuru olarak görülen kültürel edinimler ve ilişki pratiklerini de beraberlerinde getirmeleri ve toplumun ötekisi olarak konumlandırılmalarıdır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre, son yılların en büyük insani ve yerinden etme krizlerinden birinin yaşandığı Suriye'de tahmini olarak 4.6 milyon Suriyeli sınır dışına çıkmaya, 6.5 milyon Suriyeli ise ulusal **sınırlar içinde yer** değiştirmeye zorlanmıştır. 2015 yılında Akdeniz'I geçerek Avrupa ve ötesine ulaşmaya çalışan 1 milyondan fazla kişi boğularak hayatın kaybetmiştir (UNHCR, 2016). 2016-2017 Bölgesel **Mülteci ve Esneklik Planı** (3RP)'nda 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan kayıtlı ve kayıtsız Suriyeli mülteci sayısının 2.750.000 olduğu tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kaynakları dünya genelinde bir mülteci sorunu olduğuna dikkat çekmektedir.

Khiabany (2016), ulusal ve küresel düzeyde mülteci krizine eşitsizlikler açısından yaklaşmakta ve Ortadoğu ve Afrika'da artan emperyalist müdahalelerin zorla göçe ve sıçramalı yerinden etme düzeylerinin başlıca kaynağı olduğunu ve mültecilerin Avrupa tarihinde tarihleri ve hikayeleri olan insanlar olarak değil, sayısal bir veri olarak teröre karşı küresel savaş bağlamında güvenlik tehditleri olarak görüldüğünü vurgulamakta; ayrıca, Suriyeli küçük çocuk Aylan Kürdi'nin trajik hikayesinden sonra tüm dünya Suriyeli mülteci sorununun muhtemel etkilerini fark etmeye başladığını ve Aylan Kürdi'den önce İngiliz basını mültecileri toksik atık, durdurulamaz sel ve terör tehdidi olarak tanımladığını belirtmektedir.

Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik olarak açık kapı politikası, geri dönüşsüz ve sınırsız kalış süresi gibi unsurları içeren korumacı bir yaklaşımı benimsemiştir (Gümüş ve Eroğlu, 2015). Bireylerin gerçek dünyayla kurdukları enformatik ilişkiyi düzenleyen ve belirli bir tarzda yeniden kuran medya, mülteci konusuna dair haber kurgularıyla toplumsal uzlaşa ve çatışma noktalarını belirlemektedir. Bu noktada,

mevcut egemen siyasal konjonktüre paralel bir gerçeklik kurgusuna yönelen ana akım haber medyası, haber içeriklerindeki temsil ve söylemler aracılığıyla kamusal söylemi inşa etmektedir. Alternatif medya ise ana akım medyadaki ideolojik temsillerin ötesinde, toplumsal sorun mekanizmalarını açığa çıkarması ve göz ardı edilen gerçekliği sunması bakımından önem taşımaktadır. İdeolojik söylem ve gerçekliğin ötekileştirdiği düşünce, yaklaşım ve toplumsal grupları yeniden tanımlayan alternatif medya, var olan çarpık ilişki biçimlerinin karşısında duran bir haber kurgusuyla egemen algıyı yıkmaya çabalamaktadır.

“Etik Gazetecilik Ağı”nın raporu (2015), küresel göç ve mülteci krizinin Avrupa medyasındaki temsil biçimini incelemiş ve özellikle Aylan Kürdi'nin ölümünden sonra resimlerinin yayımlanması ile birlikte çoğunlukla olumsuz ve hareket halindeki göçmen sayısı ile sınırlanan haber anlatısında bir değişim olmakla birlikte, anaakım medyanın Suriyeli göçmenleri bir araya gelerek iş çalan, devlete yük olan ve yerli yaşam biçimleriyle toplumsal bir tehdit oluşturan nitelikleri çerçevesinde sunma eğilimi olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışma, toplum tarafından ‘öteki’ olarak algılanan Suriyeli mültecilerin anaakım ve alternatif haber medyasındaki temsil biçimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın bir diğer amacı ise anaakım ve alternatif medyada yer alan haberlerdeki söylemsel farklılıkları tespit etmektir. Bu sayede, iki farklı perspektiften toplumsal bir sorunun nasıl ele alındığı görülmüş olacaktır. Bu araştırma, güncel bir sorunu irdelemesi ve medyanın Suriyeli mültecilerin toplumsal konumlarına ilişkin egemen gerçekliği nasıl ürettiğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Araştırma ayrıca, konuya ana akım ve alternatif medya perspektifinden yaklaşması ve farklı gerçeklik temsillerini görünür kılması ve yeni araştırmalar için bir temel oluşturması açısından da alana katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada, mülteci krizine ilişkin haber anlatıları incelenmiş, haber çerçevelenmeleri Suriyeli mültecilerin medya temsilleri, özellikle ulus-ötesicilik, çok kültürlülük/ çeşitlilik, aidiyet ve kimlik bağlamında ele alınmıştır. Bu büyük insanlık trajedisinin haber medyasında nasıl temsil edildiğini ortaya çıkarmak amacıyla anaakım medyanın siyasal iktidarın politikalarıyla uyumlu olarak haberi inşa ettiği ve bu büyük trajedinin altında yatan ekonomik ve politik gerçekliği haber anlatısının dışında bıraktığı varsayımından hareket edilmiş ve haber metinlerindeki nefret söylemi, damgalama, klişeleştirme ve günah keçisi yapma gibi anlatsal kalıplar araştırılmıştır.

1. ÖTEKİLEŞTİRME, MEDYA VE TEMSİL

Mültecilerin hukuksal konumu günümüzde evrensel ve bölgesel düzeyde korunmakta ve bu konudaki kapsamlı çalışmalar Birleşmiş Milletler tarafından yürütülmektedir. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1967 yılında yeniden düzenleyen Birleşmiş Milletler, ülkelerin ortak katılım sağladığı bir Mutabakat oluşturmuştur. Bu

Mutabakata göre mülteci kavramı, “*Irki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen yabancı*” şeklinde tanımlanmıştır (Türkoğlu, 2011: 103).

Türkiye hukuk sisteminde tanımlanan mülteci kavramında, Birleşmiş Milletler Mutabakatına ek olarak sadece “Avrupa’da meydana gelen olaylarda” ifadesi yer almaktadır. Mülteci kavramının kapsamı, sadece Avrupa’yı kapsayacak şekilde daraltılmıştır. Ayrıca Türk hukuk sisteminde Mülteci ve Sığınmacı ayırımı gidilmiştir. Mülteci kavramı Avrupa ile sınırlıyken, Sığınmacı’nın tanımı Cenevre Sözleşmesi temel alınarak evrensel tutulmuştur. Mülteciler hukuken *Jure Mülteci*, Sığınmacılar ise *De Facto Mülteci* olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2003: 130). En genel anlamıyla mülteci, yasal koruma altında tutulan ve hukuki sistemde hakları tanınmış yabancılar iken; sığınmacılar, mültecilikleri soruşturulan ve henüz bu statüyü kazanmamış, sosyal hizmetlerden asgari düzeyde faydalanan gruplardır (Çiçekli, 2007: 212).

Mülteciler, içinde buldukları süreç gereği oldukça büyük problemler yaşamaktadır. Yaşadıkları yerleri terk ettikleri için ‘vatansız’ konuma düşen bu grupların, yurttaşlık hakları yoktur. Bir bireyin devletler nazarındaki hukuksal konumunu belirleyen yurttaşlıktan yoksun grupların, yasal güvence altında olmayışı enformel ilişkiler içinde olmalarına neden olmaktadır. Vatandaşlık Belgesi Verilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nin ilk maddesinde tanımlanan vatandaşlık, bireyin devlete olan aidiyetini belirleyen ve haklardan yararlanmasını sağlayan, aynı zamanda bireyi diğer ülkelerdeki ve vatani olmayan yabancılardan ayıran temel bir özellik olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla vatani olmayan yabancılar, vatandaşlık haklarından mahrum kaldıkları için, vatansız olarak tanımlanmaktadır. Zorunlu göçe bağlı bu vatansızlık durumu, mültecilerin formel güvencelerden yoksun oldukları için enformel pratikler geliştirmelerine neden olmaktadır. Zorunlu göç üzerine yapılan araştırmalar ve yayımlanan raporlar, göç mağdurlarının genellikle işsizlik, sosyal ve ekonomik güvence sorunu yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bu sebeple, kadınlar ve çocukların da dahil olduğu mülteciler ve sığınmacılar, yaşamlarını sürdürebilmek adına enformel iş gücüne katılım sağlamaktadır (Şen ve Tunç, 2011: 122). Çünkü devlet nazarında etkin bir vatandaşlık tanımı bulunmayan bu gruplar, devletlerin sosyal ve ekonomik hizmetlerinden istifade edememektedir.

Medyada kurulan temsiller, özellikle haber gibi kaynağını gerçekten alan program türleri “toplumsal gerçeklik”i herhangi bir çarpıtma, bozma veya manipüle etme gibi bir değişikliğe uğratmaksızın, bir cam saydamlığında, nötr, şeffaf ve tarafsız şekilde medyadan yansıttıkları iddiasını taşırlar. Oysa medya dolayımıyla okuyucu/izleyicilere ulaşan ve “gerçek” olarak öne sürülen bilgiler birer temsildir (Dur-

sun, 2004). Hall’a göre, kitle iletişim araçları çağdaş kapitalizmin başlıca ideolojik kurumunu oluşturmakta ve toplumsal bir arada tutan hegemonik kodların üretimi aracılığıyla işlemektedir. Ayrıca, gerçeği temsil eden kodlar, egemen söylem alanından derlenmektedir. Tercih edilen kodlar, doğallaştırma yoluyla ideolojik etkilerini kazanmaktadır (Hall, 1977’den aktaran: Stevenson, 2008: 70).

Toplumsal anlamlar bize toplumsal dünya ile kuracağımız ilişki hakkında bir şeyler söyler ve yaşadığımız toplumsal alanı temsil eder. Buradaki temel sorun, toplumsal anlamların herkesin çıkarlarını aynı şekilde temsil etmemesidir. Maddi farklılıklar ve toplumsal çatışmalar yumuşatılmakta veya uzlaştırma üzerinden temsil edilmektedir. İdeoloji, maddi toplumsal ilişkilerin temsil süreci ve söylemde onları uzlaştırma girişimidir. Kültürel kimliklerin incelenmesi kültürel çalışmaların en temel çalışma konularından biridir. Kültürel kimliklerin ve bakış açılarının çeşitliliğini anlamak için öncelikle genellemelerden kaçınmak gerekmektedir. Farklı ırksal ve etnik grupların bakış açıları, eril değerler, marjinalleştirilmiş gruplara ilişkin anlatılar üzerine çalışmak ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet kategorileri açısından kültürel kimlik konuları temsilin ideolojik boyutlarını tartışmaya açmaktadır (Thwaites vd., 2002).

Medya temsilleri imajlar, anlatılar ve medyada dolaşımda olan çerçevelerdir ve bu temsiller, haber metinleri ve fotoğrafları, reklamlar, radyo programları, videolar, filmler, bloglar, sosyal medya araçları gibi sembolik içerikler üzerinden üretilmektedir. Temsil kavramı gerçekliği yansıtmaktan daha çok inşa etmeye gönderme yapar. Temsil, gerçekliğin unsurlarının tanımlanması ötekilerin dışlanması ve anlamların üretilmesi yoluyla bir seçme sürecine göre işler. Toplumsal bütünleşmenin, düzenin, uyumun ve değerlerin yaratılmasında ve sürdürülmesinde, bireyleri topluma bağlamada, değerleri paylaşmada ve gündelik hayatı tanımlamada medya temsilleri önemli bir işleve sahiptir. Medya temsilleri çalışmalarındaki temel sorunsal, temsillerin güç ilişkilerini ve eşitsizlikleri yeniden üretmede nasıl bir rol oynadığıdır. Temsil süreçlerinde ideoloji başat bir konumdur ve şeyleştirme, evrenselleştirme, rasyonalize etme, özdeşleştirme, doğallaştırma ve meşrulaştırma gibi stratejiler yoluyla rıza yaratılmaktadır. Medya temsillerinin farklı türleri sınıf, cinsiyet, ırk, etnisite, yaş ve diğer toplumsal kategoriler ve kimliklerle ilgili eşitsizlik ve adaletsizliklerin yeniden üretimini kapsamaktadır (Orgad, 2014: 134-140). Özünde, medya metinleri ötekileri dışlama pahasına belirli bakış açılarını temsil eder ve medyada temsil edilen dünya görüşleri aslında güçlü ve ayrıcalıklı olanlara aittir (Ott ve Mack, 2010).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmada toplanan verilerin analizi, niceliksel yöntemlerden olan içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Araştırma soruları şu şekildedir:

Suriyeli mülteciler, anaakım ve alternatif haber medyasında nasıl temsil edilmektedir?

Anaakım ve alternatif haber medyasının Suriyeli mültecilere yaklaşımı ve temsil biçimleri hangi noktalarda farklılıklar göstermektedir?

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yayın yapan anaakım ve alternatif haber medyası oluşturmaktadır. Örneklem olarak anaakım haber medyasını temsilen Hürriyet ve Habertürk gazetelerinin internet siteleri; alternatif haber medyasını temsilen ise Bianet ve Sendika.org haber siteleri seçilmiştir. Anaakım medyayı temsilen seçilen gazeteler, hem yüksek tiraj almaları hem de niteliksel olarak egemen tanımlara uymaları nedeniyle örneklem dahil edilmiştir. Alternatif medyayı temsilen seçilen Bianet ve Sendika.org ise en fazla bilinen ve toplumsal eşitsizliklere odaklanan haber siteleri olmaları nedeniyle örneklem birimi olarak alınmıştır.

2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, Suriyeli mültecileri konu alan haberleri kapsamaktadır. Araştırma, 1 Aralık 2015- 30 Ocak 2016 tarihleri arasındaki 2 aylık süreçle sınırlandırılmış, böylelikle, Suriyeli mültecilerin rutin gündemde yoğun bir şekilde yer aldığı sürece odaklanılmıştır. Özel gündem maddelerinin (Aylan Kurdi’nin kıyıya vuran cansız bedeni sonrasında oluşan gündem gibi) temsil edildiği medya içerikleri genellikle spesifik kurgularla üretilmektedir. Bu dönemlerde mevcut konjonktür gereği medya temsillerin rutin dışına çıktığı görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında özel gündem maddelerinin olmadığı, rutin temsillere odaklanılmıştır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise seçilen iletişim aracının seçimidir. Bianet ve Sendika.org’un yalnızca internet üzerinden yayın yapması nedeniyle, anaakım haber medyasını temsilen seçilen Habertürk ve Hürriyet gazetelerinin de internet sitelerindeki haberler incelenmiş, basılı haberler araştırmanın kapsamının dışında tutulmuştur. Araştırmanın çözümleme kısmında yer alan veriler, kodlama cetveline kodlanarak kategorilere ayrılmıştır.

2.3. Bulgular ve Yorum

Suriyeli mültecilerin anaakım ve alternatif haber medyasındaki temsiline odaklanan çalışma kapsamında öncelikli olarak, örneklem birimlerinde yer alan Suriyeli mülteci konulu haberlerin dağılımı incelenmiştir. Haber dağılımları, gazetelerin konuyu gündemde tutma yoğunluklarına ilişkin ipuçları sunmaktadır. İncelemeye ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Suriyeli mülteci konulu haber sayıları

	Frekans	Yüzde
Hürriyet	95	43
Habertürk	72	32,5
Bianet	21	9,5
Sendika	33	15
Toplam	221	100,0

Araştırma kapsamında incelenen internet sitelerinde toplam 221 Suriyeli Mülteci konulu habere ulaşılmıştır. Tablo 1’deki haber dağılımları, Ana akım haber medyasının konuyu, alternatif haber medyasından daha fazla haberleştirdiğini göstermektedir. Hürriyet Gazetesi Suriyeli Mülteci konulu 95 (%50,5) habere yer verirken, Haber Türk Gazetesi 72 (%38,3) habere, Bianet 21(%11,2) Sendika.org da 33 (%15,3) habere yer vermiştir. Aradaki sayısal uçurumun, ana akım haber medyasının konuya ilişkin yaklaşımı ve gündeme alma biçimleri ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim alternatif haber medyası, gündem belirleme ya da gündeme ilişkin içerikler üretmek yerine, gündemdeki konunun çarpık ve görünmeyen yönlerini açığa çıkarmayı amaç edinmektedir. Bu durum, haber sayılarına yansımaktadır.

Tablo 2: Suriyeli mülteci konulu haberlerde bağlantı linki bulunma durumu

Gazete	Bağlantı Linki	Bağlantı Linki		Toplam
		Var	Yok	
Gazete	Hürriyet	86 90,5%	9 9,5%	95 100,0%
	Habertürk	56 77,8%	16 22,2%	72 100,0%
	Bianet	5 23,8%	16 76,2%	21 100,0%
	Sendika.org	14 42,4	19 57,6	33 100,0%
Toplam		161 72,8%	60 27,2%	221 100,0%

Araştırma kapsamındaki bir diğer inceleme de gazetelerin internet sitelerinde yer alan bağlantı linklerini kapsamaktadır. Nitekim internet teknolojisi geleneksel iletişim araçlarının ötesinde, metinlerarasılık özelliği sunmaktadır. Bu özellik sayesinde, ortak konuya sahip içerikler bağlantı linkleri aracılığıyla bağlanmaktadır. Okuyucular metinler arasındaki geçiş linkleriyle çok sayıda içeriğe kolayca ulaşabilmektedir.

Bu bağlamda gazetelerin internet sitelerindeki Suriyeli mülteci konulu haberlerde, bağlantı linki bulunun bulunmadığına ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Bağlantı linki bulunan haber sayılarını içeren Tablo 2'deki bulgular, en fazla bağlantı linkine yer veren gazetenin Hürriyet Gazetesi (%90,5) olduğunu göstermektedir. Habertürk Gazetesi de (%77,8) haberlerin çoğunluğunda bağlantı linkini vermiştir. Bianet internet sitesinde ise, genel olarak haberlerde bağlantı linkinin yer almadığı (%23,8) göze çarpmaktadır. Sendika.org sitesinde ise, yarı yarıya bağlantı linkini yer aldığı görülmektedir. Bu bulgular, ana akım haber medyasının haberleri birbiriyle bağlantılı şekilde sunduğunu ortaya koymaktadır. Alternatif medyayı temsilen Bianet ve Sendika.org'un bağlantı linklerine çok fazla yer vermemesi dikkat çekici bir ayrıntıdır. Ancak metinler arası bağlantıları, internet okurlarının tercihlerini etkilediği düşünüldüğünde, ana akım haber medyasının avantaj sağladığını söylemek mümkündür.

Metinler arası bağlantıların bir diğer görünümü ise sosyal medya linkleridir. Günümüzde birçok kurum gibi, haber medyası da sosyal medya hesaplarından okuyuculara ulaşmaktadır. Sosyal medyanın yüksek etki gücünün keşfedilmesinden dolayı, haber içeriklerine sosyal medyada paylaşma linklerinin yerleştirilmesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Gazetelerin Suriyeli mülteci konulu haberlerde sosyal medya paylaşma linklerini konumlandırma durumlarına ilişkin bulgular Tablo 3'de verilmiştir

Tablo 3: Suriyeli mülteci konulu haberlerde sosyal medya linki bulunma durumu

Gazete		Sosyal Medya Linki		Toplam
		Var	Yok	
Gazete	Hürriyet	95 100,0%	0 ,0%	95 100,0%
	Habertürk	67 93,1%	5 6,9%	72 100,0%
	Bianet	21 100,0%	0 ,0%	21 100,0%
	Sendika.org	33 100,0%	0 ,0%	33 100,0%
Toplam		216 97,3%	5 2,7%	221 100,0%

Sosyal medyada paylaşma linklerinin haber içeriklerinde yer alma sıklıklarına ilişkin inceleme sonuçlarını içeren Tablo 3'teki bulgular, gazetelerdeki Suriyeli mülteci konulu haberlerde genel olarak sosyal medyada paylaşım linklerine yer verildiğini

ortaya koymaktadır. Hürriyet, Bianet ve Sendika.org'un internet sitesindeki haberlerin tümünde okuyucuların ilgili haberi Facebook, Instagram ve Twitter hesaplarından paylaşmasına olanak sağlayan linkler bulunmaktadır. Habertürk internet sitesinde ise haberlerin büyük çoğunluğunda paylaşım linki bulunmakla birlikte (%93,1), bazı haberlerde link konumlandırılmadığı görülmüştür. Sosyal medya paylaşım linkleri, haberlerin interaktif bir ortamda dolaşıma sokulması ve yaygınlaşması açısından önem taşımaktadır. Bulgular, gazetelerin de bunun önemini kavradıklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamında odaklanılan en önemli noktalardan biri, gazetelerin konuya ilişkin temsilleri hangi temalarla bağdaştırarak sunduğudur. Nitekim, haberin tonu temsilin niteliğini de göstermektedir. Suriyeli mültecilerle ilgili haberler, gazetelerin konuyu/sorunu hangi sosyal süreçle ilişkilendirdiği ve hangi durum tanımlarıyla sunduğunu açığa çıkarmaktadır. Konuya ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Gazetelerde yer alan haberlerin temaları incelendiğinde, içeriklerin farklı temalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Ana akım medyayı temsil eden Hürriyet Gazetesi daha çok göç süreci (%21,1), ulusal-uluslararası sosyal yardım (%16,8), yoksulluk-mahrumiyet (%15,8), suç-toplumsal sorun (%14,7) ve ekonomik konular (%12,6) gibi temalara yoğunlaşırken, Habertürk Gazetesi de benzer şekilde göç süreci (%41,7), sosyal faaliyet (%23,6) ve suç-toplumsal sorun (%9,7) temalarına odaklanmıştır. Alternatif medyayı temsil eden Bianet'te ise, Hürriyet ve Habertürk'ten farklı olarak, Suriyeli mültecileri genel olarak insan hakları (%38,1) kapsamında ele alınmıştır. Sendika.org da Bianet'le benzerlik göstermiş, genel olarak hukuki konular (%15,1) ve insan hakları (%36,3) açısından konuya yaklaşmıştır. Bu durum, alternatif medyanın temel karakteristiklerinden biri olan insan hakları haberciliği anlayışını yansıtmaktadır. Bianet de benzer şekilde hukuki konular (%14,3) ve suç-olay-toplumsal sorun konularına yoğunlaşmıştır.

Gazetelerdeki temalar, mülteciliğin hangi yönleriyle ön plana çıkarıldığını göstermektedir. Alternatif medya, anaakım medyada mülteciliğe ilişkin göz ardı edilen temel noktalardan biri olan insan haklarına vurgu yapmaktadır. Anaakım medyanın genel olarak göç süreci ve yoksulluk-mağduriyet gibi temalara odaklanarak mültecilerin edilgen ve muhtaç konumunu pekiştirdiği görülmektedir. Özellikle, yoksulluk ve suç temalı temsillerle mültecilere ilişkin egemen bakış açısı meşrulaştırılmakta ve yeniden üretilmektedir. Çünkü mültecilerin yoksul, yardıma muhtaç ve olay çıkarma potansiyeli bulunan gruplar olduğu düşüncesi egemen bakış açısının bir ürünüdür.

Tablo 4: Suriyeli mülteci haberlerinin konularına göre dağılımı

Tema	Göç	Gazete				Toplam
		Hürriyet	Habertürk	Bianet	Sendika.org	
		20 21,1%	30 41,7%	0 ,0%	3 9,1%	
	Yoksulluk-mahrumiyet	15 15,8%	2 2,8%	2 9,5%	5 15,1%	
	Savaş-çatışma	2 2,1%	0 ,0%	1 4,8%	2 6,01%	
	Ulusal-uluslararası sosyal yardım	16 16,8%	17 23,6%	2 9,5%	3 9,1%	
	Suç- toplumsal sorun-toplumun huzurunu bozma	14 14,7%	7 9,7%	3 14,3%	3 9,1%	
	Hukuki konular	5 5,3%	3 4,2%	3 14,3%	5 15,1%	
	Kamp yaşamı	3 3,2%	3 4,2%	1 4,8%	0 ,0%	
	Ekonomik konular	3 3,2%	0 ,0%	1 4,8%	0 ,0%	
	Türkiye bütçesine maliyeti	9 9,6%	1 1,4%	0 ,0%	0 ,0%	
	İnsan hakları	3 3,2%	3 6,9%	8 38,1%	12 36,3%	
	İnsan kaçakçılığı	5 5,3%	4 5,6%	0 ,0%	0 ,0%	
Toplam		95 100,0%	72 100,0%	21 100,0%	33 100,0%	

Suriyeli mültecilerin bir özne olarak haber içeriklerinde nasıl temsil edildiğini tespit etmek, haber temalarındaki yaklaşımları tamamlayacaktır. Nitekim, mülteciliğin bir olgu olarak işleniş biçimini ifade eden temalarla birlikte Suriyeli mültecilerin nasıl konumlandırıldığı da oldukça önemlidir. Bu tür durum tanımları, gazetelerin konuyu işleme biçimleri ve amaçlarını ortaya koymaktadır. İncelemeye ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Suriyeli mültecilerin temsil edilme biçimi

Temsil	Mağdur-Ezilen	Gazete				Toplam
		Hürriyet	Habertürk	Bianet	Sendika.org	
		28 29,5%	26 36,1%	14 66,7%	24 72,2%	92 41,6 %
	Toplumsal huzursuzluk nedeni	7 7,4%	8 11,1%	0 ,0%	0 ,0%	15 6,7%
	Mülteci-göçmen	36 37,9%	26 36,1%	7 33,3%	9 27,8%	78 35,2%
	Kaçak	7 7,4%	2 2,8%	0 ,0%	0 ,0%	9 4,1%
	Ekonomik-sosyal yük	17 17,9%	10 13,9%	0 ,0%	0 ,0%	27 12,2%
Toplam		95 100,0%	72 100,0%	21 100,0%	33 100,0%	221 100,0%

Suriyeli mültecilerin haber içeriklerinde nasıl temsil edildiğini ortaya koyan Tablo 5'teki bulgular, araştırmada yer alan tüm internet gazetelerinin bazı benzer temsillerde yoğunlaştığını göstermektedir. Mağdur-ezilen ve mülteci-göçmen temsilleri, ana akım ve alternatif haber medyasının ortak ve en yoğun temsil biçimini oluşturmaktadır. Ancak iki farklı habercilik anlayışı arasındaki farklılıklar, diğer temsillerde ortaya çıkmaktadır. Hürriyet ve Habertürk gazeteleri Suriyeli mültecileri, rahatsızlık verici, kaçak ve ekonomik yük kategorilerinde düşük yoğunluklu bir oranda temsil ederken, Bianet ve Sendika.org'un bu kategorilerde hiçbir temsili bulunmamaktadır. Bianet ve Sendika.org Suriyeli mültecileri yalnızca mağdur-ezilen ve mülteci-göçmen kategorileriyle temsil etmiştir. Mültecileri özellikle ekonomik yük ve rahatsız edici unsur olarak kategorize etmek alternatif medyanın hak temelli habercilik anlayışına uygun düşmediğinden alternatif medya haber dilini Suriyeli mültecilerin temel yaşam hakları çerçevesinde kurmaktadır.

Haberi oluşturan temel öğelerden biri haberin aktörleridir. Bu nedenle, Suriyeli mültecileri konu edinen haberlerde durum tanımlayıcısı olarak seçilen aktörler, Suriyeli mültecilerin hangi anlam çerçeveleri içinde sunulduğunu ortaya koymaktadır. İncelemeye ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Haberlerde durum tanımlayıcısı olarak seçilen aktörler

Aktörler	Gazete			
	Hürriyet	Habertürk	Bianet	Sendika
İktidar partisi temsilcileri	11 11,6%	11 15,3%	5 23,8%	7 21,2%
Muhalefet partisi temsilcileri	3 3,2%	0 ,0%	2 9,5%	0 ,0%
STK temsilcileri	4 4,2%	1 1,4%	4 19,0%	7 21,2%
Suriyeli mülteci grupları	17 17,9%	7 9,7%	0 ,0%	0 ,0%
Kolluk kuvvetleri Temsilcileri	5 5,3%	6 8,3%	0 ,0%	2 6,0%
Adli merciler	29 30,5%	11 15,3%	3 14,3%	5 15,1%
AB-ABD gibi uluslararası aktörler	11 11,6%	20 27,8%	7 33,3%	12 36,3%
Suriyeli muhalifler	3 3,2%	13 18,1%	0 ,0%	0 ,0%
Suriyeli rejim temsilcileri	7 7,4%	3 4,2%	0 ,0%	0 ,0%
Toplam	95 100,0%	72 100,0%	21 100,0%	33 100,0%

Gazetelerdeki Suriyeli mültecileri konu alan haberlerin aktörleri değişkenlik göstermektedir. Hürriyet Gazetesi'nde genel olarak adli merciler (%30,5), Suriyeli mülteciler (%17,9), hükümet temsilcileri (%11,6) ve AB-ABD (%11,6) haberde öne çıkan durum tanımlayıcılarıdır. Bu haberlerde Suriyeli mültecileri genel olarak yasal konular, toplumla ilişkiler, hükümet politikaları ve küresel güçler bağlamında ele alınmıştır. Habertürk Gazetesi'nde de benzer bir dağılım göze çarpmaktadır. Anaakım medyanın ön plana çıkardığı aktörler, süreci kontrol eden ve yöneten kişi veya kurumları içermektedir. Bianet ve Sendika.org ise benzer aktörlerle birlikte STK temsilcilerinin ön plana çıkarılması dikkat çekicidir. STK'lar kamusal alandaki sivil örgütlenmeleri ifade etmektedir. Kamusal bir mesele haline gelen mülteci sorunu insan hakları temelinde kamusal uzlaşının ve demokrasinin araçları olarak sivil toplumu vurgulamaktadır.

SONUÇ

Mültecilik, gerek bu statüye giren kişiler, gerekse iltica edilen ülkedeki sosyal formasyon açısından gerilimli bir ifadedir. Nitekim her toplum, öteki ya da yabancı kavramlarıyla tanımladığı mültecilere karşı bir ilişki pratiği düzenlemektedir. Mülteciler toplumsal yaşamın her kademesinde bir sorun olarak görülmekte ve ötekileştirilmektedir. Mültecilere ilişkin ötekiliği kurgulayan en önemli mekanizmalardan biri medyadır. Egemen anlayış ve çıkarlara yönelik durum tanımları, söylem ve temsillere yönelen anaakım medya, mültecileri toplumsal sorun mekanizmaları şeklinde sunmaktadır. Alternatif medya ise, anaakım medyanın maskeleyip ve egemen çıkarlar doğrultusunda kuşattığı gerçekliği asıl sorunlar bağlamında değerlendirmesi açısından önemlidir.

Khashanah (2014: 2), Suriye'deki olayların nasıl adlandırılacağına dair bir tartışma olduğunu; bir devrim, uluslararası komplo, ayaklanma, silahlı isyan, dini isyan, demokratik reform hareketi, iç savaş, terörist saldırılar, darbe biçimi veya kasıtlı yıkım planı gibi farklı şekillerde adlandırıldığını belirtmektedir. Khashanah, günümüzün en karmaşık ideolojik, sosyo-politik ve ekonomik durumlarından birinin, bir rejim değişikliğinin muhalefet tarafından tek başına yapılamayacağına ve bunun bölgesel ve uluslararası dinamiklerine vurgu yapmaktadır.

Ancak, Hürriyet ve Habertürk gazetelerinde konunun farklı boyutlarıyla ele alınmak yerine genellikle siyasal iktidarın politikaları ve durum tanımları çerçevesinde sunulduğu görülmektedir. Bianet ve Sendika.org'da ise, konunun insan hakları bağlamında ele alınmış ve mültecilerin yaşadıkları insani zorlukların arka planındaki nedensellik bağına da odaklanılmıştır. Hürriyet ve Habertürk gazetelerinin Suriyeli mültecilere karşı yaklaşımı çok yüksek olumsuzluklar içermemektedir. Bunun, Türkiye'nin bir hükümet politikası olarak Suriyeli mültecilere yönelik olumlu yaklaşımıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Mülteciler, çoğu zaman bir mağduriyet kategorisinde sunulmaktadır. Bianet ve Sendika.org'da ise kesin ve değişmez bir yayın anlayışı gözlemlenmektedir. Mülteciler toplumsal sorunların kaynağı olarak görülmek yerine, temel insan hakları ihlal edilmiş olan mağdurlar olarak uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Çalışma kapsamındaki incelemenin sonuçları, anaakım ve alternatif medya arasındaki temsil farklılıklarını bir kez daha ortaya koymuştur. Bir tarafta egemen çıkarları, diğer tarafta ise çıkar çatışmasından doğan mağduriyetleri yansıtan medya temsilleri toplumsal hayatın her alanındaki çatışma ve mücadelenin bir parçasıdır.

KAYNAKÇA

- Başak, C. (2011). **Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler**. Ankara: Sonsöz Matbaacılık.
- Çiçekli, B. (2003). **Yabancılar ve Polis**. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çiçekli, B. (2007). **Yabancılar Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dursun, Ç. (2004). “Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?”, **Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi**. (Der. Çiler Dursun). Ankara: Elips. s.37-65.
- Ethical Journalism Network (Etik Gazetecilik Ağı) (2015). **Moving Stories**. <http://ethicaljournalismnetwork.org/assets/docs/038/141/6adda26-23eaf8d.pdf>. (Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2017).
- Gümüş, B. & Eroğlu, D. (2015) “Partial Integration of Syrian ‘Escapees’ Under The Rule of Turkey’s Justice and Development Party (JDP)”, **Contemporary Arab Affairs**. 8: 4, 469-487, DOI: 10.1080/17550912.2015.1080965.
- Khashanah, K. (2014) “The Syrian Crisis: A Systemic Framework”, **Contemporary Arab Affairs**. 7: 1, 1-21, DOI: 10.1080/17550912.2014.881006.
- Khiabany, G. (2016). “Refugee Crisis, Imperialism and Pitiless Wars on The Poor”, **Media, Culture & Society**. pp. 1-8, DOI: 10.1177/0163443716655093.
- Orgad, S. (2014). “When Media Representation Met Sociology”, içinde **Media Sociology: A Reappraisal**, (Ed. Silvio Waisbord), ss. 133-150, Cambridge: Polity Press.
- Ott, B.L. ve Mack, R.L. (2010). **Critical Media Studies: An Introduction**. West Sussex: Wiley-Balckwell.
- Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017 (Bölgesel Mülteci ve Esneklik Planı 2016-2017). **Regional Strategic Overview, The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)**. <http://www.unhcr.org/partners/donors/570668e36/regional-refugee-resilience-plan-2016-2017-response-syria-crisis-january.html?query=syrian%20refugees%20turkey%202016>, 18 Dec 2015, (Accessed Date: 26 June 2016).
- Stevenson, N. (2008). **Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi**. (Çev. Göze Orhon ve Barış Engin Aksoy). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şen, B. ve Tunç, A. (2003). “Kanarya Mahallesi: Zorunlu Göç, Enformellik ve Siyaset”. (Der.: Ali Akay, Mustafa Poyraz ve Şükrü Aslan). **Toplum Bilim Dergisi Göç Sosyolojisi Özel Sayısı (İçinde)**. Sayı: 26, 117-128.
- The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), **High-Level Meeting on Global Responsibility Sharing Through Pathways for Admission of Syrian Refugees**, <http://www.unhcr.org/events/conferences/56a628619/ba->

ckground-note.html?query=Syrian%20refugees%202016, 30 March 2016, (Accessed Date: 26 June 2016).

Thwaites, T., Davis, L., Mules, W. (2002). **Introducing Cultural and Media Studies: A Semiotic Approach**. London: Palgrave Macmillan.

Türkoğlu, O. (2011). “Mülteciler ve Ulusal/ Uluslar arası Güvenlik”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. Sayı:2. 101-118.